

CONEXIUNEA DINTRE EDUCAȚIA INTERCULTURALĂ ȘI CURRICULUM-ul DISCIPLINAR LA GEOGRAFIE, TREAPTA GIMNAZIALĂ ȘI LICEALĂ

SOCHIRCĂ Elena, conferențiar universitar, doctor, Catedra Geografia Umană, Regională și
Turism, Universitatea de Stat din Tiraspol, Republica Moldova

GOLUBIȚCHI Silvia,

conferențiar universitar, Catedra Pedagogia și Metodica Învățământului Primar,
Universitatea de Stat din Tiraspol, Republica Moldova

BEREGOI Elena, profesoară de geografie, grad didactic superior,
IP Liceul Teoretic „M. Kogălniceanu”, or. Chișinău, Republica Moldova

Abstract. *The modernization of education in the context of globalization and cultural diversity requires axiological updates in the curriculum of school subjects. In this context, in the disciplinary curriculum in Geography, 2019 edition, a series of changes were made, including from the perspective of intercultural education and the training of students in cultural awareness and expression skills.*

Rezumat. *Modernizarea învățământului în contextul globalizării și a diversității culturale solicită actualizări axiologice în curriculum-ul disciplinelor școlare. În acest context, în curriculum-ul disciplinar la Geografie, ediția 2019, au fost operate un șir de modificări, inclusiv din perspectiva educației interculturale și a formării la elevi a competențelor de sensibilizare și exprimare culturală.*

Termeni-cheie: *geografie, educație interculturală, competență interculturală, unități de conținut, curriculum.*

Keywords: *geography, intercultural education, intercultural competence, content units, curriculum.*

Introducere

Educația interculturală constituie o opțiune ideologică în societățile democratice și vizează pregătirea viitorilor cetățeni în așa fel, încât ei să facă cea mai bună alegere și să se orienteze în contextele multiplicării sistemelor de valori.

Conceptul de ”educație interculturală” a fost introdus acum 30 de ani, cu referire la drepturile și nevoile speciale ale minorităților, urmărindu-se mai buna integrare a copiilor emigranților. În timp, conceptul a evoluat astfel încât astăzi este centrat pe diversitatea culturală, egalitatea șanselor și interdependență [1].

Educația interculturală reprezintă o necesitate globală, o formă a educației care presupune tratarea diferențiată a culturii și specificațiile ei, dar și conceptul de egalitate. *Pedagogia*

interculturală este definită ca fenomen al educației din perspectiva diversității culturale, având ca obiect de studiu *educația interculturală*.

Contextul social formează premisa apariției educației interculturale și, în special:

- migrațiile internaționale;
- accelerarea schimbului informațional prin dezvoltarea canalelor de transmitere ale acestora (telefonie mobilă, internet);
- construirea unei noi comunități economice în plan european care generează o regândire a demersului educațional;
- izbucnirea unor conflicte pe fundal interetnic;
- extinderea Uniunii Europene.

Conceptul de competență interculturală a fost utilizat în contextul unor studii referitoare la comunicarea eficientă pe plan intercultural, la adaptarea la alte culturi, la învățarea interculturală, la valorizarea experiențelor interculturale etc. El se definește la intersecția conceptelor de cultură și competență (Fig. 1):

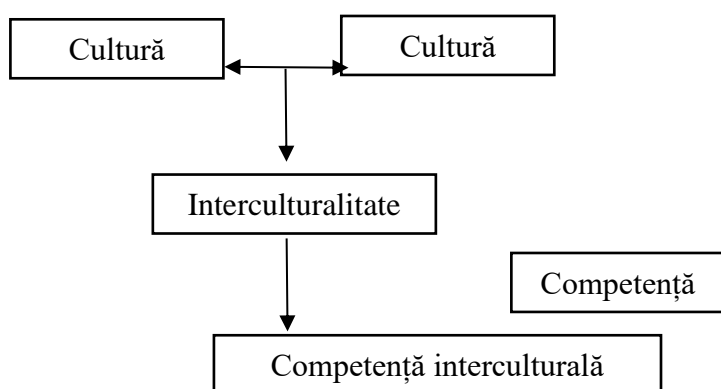

Fig. 1. Elementele din care se constituie competența interculturală [2, p. 16].

Posesorul competenței interculturale dovedește, pe lângă capacitatea de comunicare și abilități cognitive, comportamentale și afective cum ar fi: atitudine deschisă, empatie, motivație adaptativă, respect, răbdare, interes, curiozitate, deschidere, simțul umorului, toleranță la ambiguitate, înțelepciunea de a nu-i judeca pe ceilalți, o viziune de perspectivă și mai multă flexibilitate comportamentală.

Elementele componente ale competenței interculturale trebuie însușite de elevi în contextul unor activități integrate în curricula școlară. Vom considera în continuare următoarele aspect, prezentate în Tabelul 1:

Tabelul 1. Aspecte ale educației interculturale

<i>Discriminare și egalitate</i>	
Valori și atitudini	<ul style="list-style-type: none"> • Atitudine empatică față de cei discriminați; • Angajamentul de a promova egalitatea;

	<ul style="list-style-type: none"> • Credința în capacitatea fiecăruia de a diferenția situațiile de discriminare și egalitate; • Atitudine de respingere față de discriminare.
Capacitățile/ abilitățile	<ul style="list-style-type: none"> • Abilitatea de a recunoaște stereotipurile în texte, în imagini, în comunicarea interpersonală și la sine însuși; • Abilitatea de a face o judecată echilibrată; • Abilitatea de a reacționa/ a se împotrivi discriminării.
Cunoștințele/ Înțelegerea	<ul style="list-style-type: none"> • Înțelegerea conceptelor: „egalitate”, „inegalitate”, „discriminare”, „opresiune”, „excluziune”, „putere” etc. • Cunoștințe referitoare la discriminarea directă și indirectă și înțelegerea semnificației și consecințelor acestora; • Înțelegerea faptului că rasismul este o formă de discriminare; • Înțelegerea faptului că favoritismul și stereotipurile reprezintă o formă de discriminare; • Înțelegerea rolului legislației antidiscriminare din țara noastră, Uniunea Europeană și de pe plan internațional.

Formele de realizare a educației interculturale rămân cele generale, în care se face orice tip de educație: lecțiile obișnuite, activitățile nonformale din școală sau influențele informale exercitate în afara perimetrului școlar.

Geografia este disciplină școlară foarte importantă în promovarea educației individuale și aduce o importantă contribuție la educația internațională, educația pentru mediu și pentru dezvoltare sustenabilă. Printre atitudinile și valorile promovate prin Geografie și menționate în Carta Internațională a Educației prin Geografie (1992), menționăm: interesul pentru propriul mediu și pentru varietatea caracteristicilor naturale și umane pe suprafața Pământului; aprecierea frumuseții lumii pe de o parte și a diferitelor condiții de viață ale oamenilor pe de altă parte; disponibilitatea de a utiliza adecvat și responsabil cunoștințele geografice și deprinderile în viața privată și publică; respectarea dreptului de egalitate al oamenilor; dorința de a se angaja pentru a rezolva probleme locale, regionale, naționale și internaționale pe baza "Declarației Universale a Drepturilor Omului".

Materiale și metode

În calitate de materiale au fost utilizate Curriculum-ul disciplinar la Geografie, ediția 2019; Codul Educației; Cadrul de Referință a Curriculum-ului Național, ediția 2017; Carta Internațională a Educației prin Geografie, ediția 1992. Modalitățile sunt diverse și contribuie la realizarea de proiecte, cercetări, anchete prin interviuri, jurnale de clasă, recitări de poezii, povestiri, interpretări de roluri, manifestări teatrale cu sau fără marionete, dezbateri de idei plecând de la studii de caz,

discuții asupra unor probleme cu impact asupra vieții școlii, posibilitatea de a negocia și ajunge la decizii consensuale, exerciții de reflecție critică și constructivă.

Rezultate și discuții

În curriculum-ul disciplinar la Geografie, ediția 2019, sistemul de competențe pentru treapta gimnazială și liceală se încadrează, ca parte componentă, în sistemul de competențe în vigoare pentru învățământul general. Din punct de vedere ierarhic, un nivel superior competențelor specifice la Geografie îl au competențele-cheie (transversale).

Competențele specifice la Geografie au fost elaborate în baza competențelor-cheie/transversale prevăzute de documentele naționale (art. 11. Finalitățile educaționale din Codul educației) și a competențelor-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții recomandate de Consiliul Europei (Bruxelles, 22 mai 2018).

În formularea celor 5 competențe specifice disciplinei Geografie, s-a ținut cont atât de prevederile documentelor normative menționate mai sus, cât și de tendințele dezvoltării științelor educației și a științelor geografice pe plan național și internațional (tabelul 2). Competența specifică care realizează conexiunea cu educația interculturală și competența interculturală este cea cu numărul 5: *Valorificarea patrimoniului natural și cultural, sub aspect social, intercultural, antreprenorial demonstrând spirit civic.*

Tabelul 2. Competențe specifice disciplinei Geografie

Verb: acțiune	Cuvinte cheie	Contexte de realizare	Atributele absolventului
1. Interpretarea	realității geografice	prin mijloace și limbaje specifice	manifestând interes pentru dezvoltarea sustenabilă a mediului.
2. Raportarea	realității geografice	la suporturi statistice, grafice și cartografice	dovedind spirit analitic și practic.
3. Explorarea	unor situații-problemă	ale mediului local, regional și global	demonstrând responsabilitate și respect față de natură și societatea umană.
4. Investigarea	spațiului geografic	prin conexiuni interdisciplinare	din perspectiva educației pe tot parcursul vieții.
5. Valorificarea	patrimoniului natural și cultural	sub aspect social, intercultural, antreprenorial	demonstrând spirit civic.

Corelarea dintre competențele-cheie și competențele specifice la Geografie este prezentată în tabelul 3. Analiza acestei corelări determină faptul că geografia își poate asuma practic toate dimensiunile competențelor-cheie, inclusiv *Competențele de sensibilizare și expresie culturală.*

Tabelul 3. Corelarea dintre competențele-cheie și competențele specifice

Competențele specifice la Geografie	Competențele-cheie din Codul educației al Republicii Moldova (2014)	Competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții recomandate de Consiliul Europei (Bruxelles, 2018)
1. Interpretarea realității geografice prin mijloace și limbaje specifice, manifestând interes pentru dezvoltarea sustenabilă a mediului	a), b), c) Competențe de comunicare (în limba română, în limba maternă, în limbi străine); f) Competențe de a învăța să înveți.	1. Competențe de alfabetizare; 2. Competențe multilingvistice; 5. Competențe personale, sociale și de a învăța să înveți.
2. Raportarea realității geografice la suporturi statistice, grafice și cartografice, dovedind spirit analitic și practic	f) Competențe de a învăța să înveți. e) Competențe digitale	5. Competențe personale, sociale și de a învăța să înveți. 4. Competența digitală
3. Explorarea unor situații-problemă ale mediului local, regional și global, demonstrând responsabilitate și respect față de natură și societatea umană	g) Competențe sociale și civice.	5. Competențe personale, sociale și de a învăța să înveți; 6. Competențe cetățenești; 8. Competențe de sensibilizare și expresie culturală.
4. Investigarea spațiului geografic prin conexiuni interdisciplinare, din perspectiva educației pe tot parcursul vieții	d) Competențe în matematică, științe și tehnologie; g) Competențe sociale și civice.	3. Competențe în domeniul științei, tehnologiei, ingineriei și matematicii; 5. Competențe personale, sociale și de a învăța să înveți.
5. Valorificarea patrimoniului natural și cultural sub aspect social, intercultural, antreprenorial, demonstrând spirit civic	g) Competențe sociale și civice; h) Competențe antreprenoriale și spirit de inițiativă; i) Competențe de exprimare culturală și de conștientizare a valorilor culturale.	5. Competențe personale, sociale și de a învăța să înveți; 6. Competențe cetățenești; 7. Competențe antreprenoriale; 8. Competențe de sensibilizare și expresie culturală.

În cazul disciplinei școlare Geografie, *prin sensibilizare și exprimare culturală* se poate urmări:

- Înțelegerea profundă a propriei culturi și sentimentul identității ca bază a respectului și a atitudinii deschise față de diversitatea exprimării culturale.
- Creativitate și voință de a dezvolta propriul sistem estetic.

La disciplina școlară Geografie, conținuturile sunt selectate din perspectiva rolului lor în achiziționarea de către elevi a unor cunoștințe, abilități și atitudini funcționale pentru formarea de competențe. Educația interculturală poate fi valorificată prin următoarele unități de conținut curriculare (tabelul 4):

Tabelul 4. Conținuturi curriculare la disciplina școlară Geografie abordate prin prisma educației interculturale

Clasa V-a. Geografie generală
Modulul: Biosfera, solul și societatea umană a Terrei
Populația Terrei. Rasele umane
Clasa a VI-a. Geografia continentelor
Modulul: Continentul Africa
Populația. Repartiția și densitatea populației. Structura rasială. Popoare, tradiții și obiceiuri. Harta politică a Africii: aspecte generale.
Modulul: Continentul America de Sud
Continentul America de Sud. Populația. Repartiția și densitatea populației. Structura rasială. Popoare, tradiții și obiceiuri. Harta politică a Americii de Sud: aspecte generale.
Modulul: Continentele Australia și Antarctica
Continentul Australia. Populația. Repartiția și densitatea populației. Structura rasială. Popoare, tradiții și obiceiuri.
Clasa a VII-a. Geografia continentelor
Modulul: Continentul America de Nord
Continentul America de Nord. Populația. Repartiția și densitatea populației. Structura rasială. Popoare, tradiții și obiceiuri. Harta politică a Americii de Nord: aspecte generale.
Modulul: Continentul Eurasia
Continentul Eurasia. Populația. Repartiția și densitatea populației. Structura rasială. Popoare, tradiții și obiceiuri. Harta politică a Eurasiei: aspecte generale.
Clasa a IX-a. Geografia umană a Republicii Moldova
Modulul: Populația și așezările umane
Migrația populației: factori și tipuri de migrații. Repartiția spațială a populației.
Structura populației: demografică, etnică, confesională, economică. Resursele umane și șomajul.
Modulul: Economia națională (sectorul terțiar) și dezvoltarea sustenabilă
Republica Moldova în contextul globalizării, colaborării regionale și a dezvoltării sustenabile. Relațiile Republicii Moldova cu Uniunea Europeană.
Clasa a XI-a. Geografia umană a lumii
Modulul: Populația și așezările umane
Structurarea populației după diferite criterii. Structura rasială, etno-lingvistică și confesională a populației.
Structura pe grupe de vârstă și genuri a populației. Speranța de viață la naștere.
Probleme actuale: îmbătrânirea demografică, capcana demografică, focare de conflicte rasiale, etnice și religioase, urbanizarea falsă, migrația ilegală.
Conținuturi propuse pentru extensie curriculară: migrația populației. Analizarea fluxurilor

migraționale și a consecințele lor. Analiza SWOT a migrațiilor internaționale.
Clasa a XII-a. Geografie: Republica Moldova și lumea contemporană
Modulul: Calitatea, valorificarea și protecția mediului în lume și în Republica Moldova.
Patrimoniul mondial UNESCO: natural, cultural și mixt. Situri din Republica Moldova pe lista Patrimoniului mondial UNESCO.
Modulul: Probleme globale ale lumii contemporane
Problema demografică și a migrației populației la nivel mondial și în Republica Moldova.
Globalizarea și impactul ei asupra Republicii Moldova
Decalajele social-economice dintre statele înalt-dezvoltate și cele în curs de dezvoltare.

Unitățile de conținut prezentate în Tabelul 3 urmăresc obiective ale educației interculturale, cum ar fi: *înțelegerea la nivel intercultural și internațional; recunoașterea și respectul diferențelor culturale; negarea rasismului și a xenofobiei; drepturi umane și cetățenești egale ș.a.*

În concluzie, educația interculturală prin geografie promovează înțelegerea, toleranța, relațiile de prietenie dintre diferitele națiuni, grupuri rasiale sau religioase. Educația interculturală prin prisma conținuturilor la disciplina școlară Geografie, aduce beneficii tuturor elevilor, indiferent de cultura sau grupul căruia îi aparțin. Învățându-i pe elevi să-și valorizeze corect propria cultură sau etnicitate, le dezvoltăm respectul de sine și identitatea personală. Învățându-i însă și cum să valorizeze corect alte culturi și etnii îi ajutăm să se dezvolte firesc în societatea în care trăim.

Bibliografie

1. Barry, N.,H., Lechner, J. V. Preservice teachers attitudes about Aarness of Multicultural Teaching and Learning. In: Teaching & Teacher Education 11(2), 1995, pp.149-161.
2. Ciascai, L., Marchiș, Iu. Educația interculturală. Teorie și practică. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2007.
3. Curriculum Național. Geografie. Curriculum disciplinar. Ghid de implementare. Clasele V-IX. Chișinău, 2020.
4. Curriculum Național. Geografie. Curriculum disciplinar. Ghid de implementare. Clasele X-XII. Chișinău, 2020.
5. Carta Internațională a Educației prin Geografie. Commission on Geographical Education International Geographical Union. 1992. Chairperson: Prof. Dr. Hartwig Haubrich.